

MADANIY TURIZM VA UNING HOZIRGI KUNDAGI AHAMIYATI

Raxmatullayeva Nigoraxon Nizomiddinovna

Kamoliddin Behzod nomidagi, Milliy rassomlik va dizayn instituti

70211004-Muzeyshunoslik, tarixiy madaniy obyektlarni korservatsiya qilish
tamirlash va saqlash mutaxassisligi 2 kurs magistranti

Djalalova Gavhar Tashpulatovna

O'zbekiston amaliy san'at va hunarmandchilik tarixi
davlat muzeyi "Ko'chma ko'rgazmalar" bo'limi mudiri

Annotatsiya

Ushbu maqolada madaniy turizm dasturlari va uning hozirgi kundagi ahamiyati, ichki va tashqi turizmining mamlakat uchun turli xil iqtisodiy foydalari darajasi xaqida fikr yuritiladi.

Madaniy turizm tarixiy, madaniy yoki geografik diqqatga sazovor joylarga tashriflarni o'z ichiga olishi bilan boshqa turizm yo'nalishidan ajralib turadi. Madaniy turizm turizmning eng ommaviy turi hisoblanadi. Bunday sayohatlarning asosiy maqsadi turistik diqqatga sazovor joylar tarix, arxitektura, san'at yodgorliklari; tabiiy va etnik xususiyatlar; xalqing tarixiy va zamonaviy hayoti va etnografik madaniyati xalq hunarmandchiligi bilan tanishishdan iboratdir.

Turizmning tarixi XIX asr boshlariga borib taqaladi. Dastlab Angliyadan Fransiya uchun uyushgan sayyohlik tashkil etilgan (1815). Turizmning asoschisi hisoblanmish ingliz ruhoniysi Tomas Kuk 1843-yilda 1-temir yo'l sayyohligini tashkil qildi. Shundan so'ng u o'zining xususiy turistik korxonasini tuzdi va 1866-yilda dastlabki sayyohlik guruhlarini AQShga jo'natiddi. Sharqda arab sayyohi Ibn Battuta 21 yoshida sayohatini boshlab, deyarli barcha Sharq va Shimoliy Afrika mamlakatlarini piyoda kezib chiqdi.

Movarounnahrda ilk sayyohlarning safarlari Amir Temur va Temuriylar davrida faollashgan. Amir Temur fransuz qiroli Karl VI va ingliz qiroli Genrix IV bilan doimiy aloqada bo'lgan. Uning elchisi 1403-yili Parijga kelgan. Ispaniyalik

Klavixoning "Buyuk Temurning hayoti va faoliyati" kitobida Movarounnahrda ijtimoiy hayot va sayyoxlarning Temur davlatiga intilishi aks etgan¹.

Madaniy turizmni nafaqat turizm turlaridan biri, balki shahar hududini rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq holda shaharning madaniy sohasini rivojlantirishning eksport strategiyasi sifatida ham ko'rib chiqsa bo'ladi deb ham aytishimiz mumkin.

"Madaniy turizm" atamasi nisbatan yaqinda – XX asrning 80-yillarida paydo bo'lgan va "meros turizmi" deb nomlangan hodisadan kelib chiqqan bo'lib, bu hodisa ko'p sabablarga ko'ra XX asrning 70-yillaridan boshlab butun dunyoda juda mashhur bo'lib kelgan. O'shandan beri biz madaniy merosni tarixiy, harbiy, adabiy, badiiy deb talqin qildik va "madaniy turizm" atamasi barcha diqqatga sazovor joylar bilan tanishishni o'z ichiga olgan bo'lsa-da, u ko'proq badiiy meros (san'at, arxitektura) bilan bog'liqligini ko'rishimiz mumkin.

Bugungi kunda turizm iqtisodiyotning eng yirik yuqori daromad keltiradigan va eng dinamik tarmoqlaridan biridir, shuning uchun ko'p yillar davomida turizm mahalliy iqtisodiyotni rag'batlantiradigan, mamlakat aholisining turmush darajasi va sifati va turmush darajasiga ta'sir qiluvchi tarmoq sifatida qaralib kelmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 13-avgustdagi PF-5781-son "O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoniga muvofiq O'zbekiston Respublikasi vazirliklari va idoralari tomonidan turistik xizmatlar sifatini yaxshilash, turizm sohasidagi kadrlar malakasini oshirish, milliy turistik mahsulotlarni chet elda faol targ'ib qilish va respublikaga kelayotgan xorijiy sayyohlar sonini ko'paytirish bo'yicha ko'riladigan chora-tadbirlar belgilangan.²

Bugungi kunda butun dunyoda xalqaro sayyohlikning jadal rivojlanishi kuzatilmoqda, shuning uchun mezbon mamlakatlarning madaniy va tabiiy resurslaridan foydalanish ko'paymoqda. Dunyoning turli burchaklaridagi xalqlarga nisbatan sayyohlarning tabiiy qiziqishlari eng kuchli sayyohlik motivlaridan birini tashkil qiladi. Madaniy va ma'rifiy maqsadlarga ega bo'lgan turizm soni ortib bormoqda. Jamiyatni rivojlantirishda madaniyatni yangi tushunish va dunyoda madaniy xilma-xillikni saqlab qolish zarurligini anglash madaniy turizmni

¹ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Turizm>

² <https://uzbekistan.travel/uz/turizm-qonunlari/#>

mintaqaviy rivojlanish manbai sifatida, shuningdek, ijtimoiy va madaniy sohaga, ekologiya, tashqi iqtisodiy faoliyat va xalqaro munosabatlarga ta'sirini kengaytiradi. Buning sababi shundaki, zamonaviy dunyoda turizm asosan iqtisodiy hodisadan ijtimoiy va madaniy tartib fenomeniga aylanadi.

Madaniy turizm sohasini o'rganish va rivojlantirishga bo'lgan ehtiyoj inson uchun madaniy-ma'rifiy faoliyatning muhim rolini tushunish, tarix, din, an'analar, turmush tarzi va uslubining o'ziga xos xususiyatlarini, umuman, boshqa xalqlarning madaniyatini bilish uchun insonning madaniy ehtiyojlarini ro'yobga chiqarish uchun shart – sharoitlar yaratish zarurligini e'tirof etishga asoslanganligini bilamiz. Inson hayotining bu tomonlarini yanada yaxshiroq tushunish madaniy turizm tufayli madaniyat egalari bilan bevosita muloqot qilish natijasida shakllanib boradi.

Turizm dunyo tamaddumining bosh gultoji bo'lib, hozirgi kunda sayohat insoniyat maqsadlarining asosini tashkil qilib kelmoqda. Ayniqsa, milliy turizmning rivojlantirish istiqbollari, O'zbekistonda turizm industriyasining jahon bozoridagi mavqeini oshirishga ko'maklashmoqda. Fikrimizning isboti sifatida bugungi kunda turizm sohasida katta yutuqlarga erishilayotganligi, tez sur'atlar bilan o'sib borayotganligi, yangidan – yangi mehmonxonalarning barpo etilayotgani, ishchi o'rinlari sonining ko'payishi, malakali mutaxassislarining ortib borishi, turistlar oqimining yildan – yilga ko'payayotganligini ta'kidlab o'tishimiz joizdir. Albatta O'zbekistonning qulay iqlim sharoitlari va o'ziga xos landshaftini inobatga olganda sport va ekologik turizmning rivojlanishi uchun barcha asoslar mavjud. Shunday qilib, madaniy turizm sayyohlik turizmning bir shakli bo'lib, uning maqsadi tashrif buyuradigan joyning madaniyati va madaniy muhitini, shu jumladan landshaftni, aholining an'analari va ularning turmush tarzi, badiiy madaniyat va san'atni, mahalliy aholining bo'sh vaqtlarini o'tkazishning turli shakllarini tanishishdan iboratdir. Madaniy turizm madaniy tadbirlarni, muzeylar, madaniy meros ob'ektlarini, mahalliy aholi bilan aloqalarni yaxshilashni, xalqning turmush sharoitini, amaliy san'atini ko'rish mumkin. Shu munosabat bilan, har qanday inson uchun, madaniy turizm – bu madaniyatning muayyan ob'ekti bilan tanishish, shuningdek, uning sharhini tushunish, atrof-muhit orqali yangi ma'nolarni o'rganish, kontekstni baholash (joyning atmosferasini his qilish), boshqacha aytganda, joy va uning aholisining nomoddiy madaniyatini bilishdan iboratdir.

Shunday qilib, mahalliy aholi va sayyohlar manfaatlari o'rtasida murosaga erishish madaniy turizm sohasidagi strategik vazifalardan biridir. Bunday sharoitda shaharni rivojlantirish uchun madaniy turizmning asosiy iqtisodiy maqsadi ish o'rinlarini yaratish va madaniyat tashkilotlari foydasiga turizmdan iqtisodiy imtiyozlarni taqsimlash mexanizmini ishlab chiqish, shahar rejalashtirishga qaratilgan chora – tadbirlarga kelsak, birinchi navbatda, yangi hududlarni rivojlantirish orqali sayyohlik oqimlarini boshqarishdir.

Shunday qilib, madaniy turizmni rivojlantirish strategiyasi ajralmas element sifatida qaralishi kerak. Yuqorida aytib o'tganimizdek, mahalliy aholining madaniy tovarlar harid qilishdagi faolligi, shu jumladan sayyohlik faoliyati bilan bog'liq bo'lgan faoliyat darajasi ernaing sayyohlik jozibadorligini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. Madaniy turizm sohasida samarali boshqaruv nafaqat sayyohlar orasida, balki mahalliy aholi orasida ham madaniy tovarlar haridini oshirishga yordam beradi. Yana bir bor ta'kidlaymizki, shaharning aholisi joyning madaniyati va o'ziga xosligi bilan taassurot qoldiradi, uning atmosferasini yaratadi. Mahalliy aholining madaniy mol-mulkni harid qilishga bo'lgan qiziqishi madaniy turizmning barcha infratuzilmasini (shu jumladan, madaniy sanoatni) rivojlantirish uchun zarur shartdir.

Ichki va tashqi turizmining mamlakat uchun turli xil iqtisodiy foydalari bor. Tashqi turizm, yuqorida aytib o'tilganidek, davlat iqtisodiyoti uchun ancha foydalidir. Xorijiy sayyoh, mezbon mamlakatga tashrif buyurib, davlat byudjeti to'ldirilmoqda. Bundan tashqari, turizm sohasidagi bo'sh ish o'rinlari soni ko'paymoqda. Bu aholini ish bilan ta'minlashga, shu jumladan byudjetga soliq to'lashga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va shuningdek, aholining umumiy turmush darajasini oshiradi.

